

w woluminie XV, cz. 2 kronikę naukową Wydziału Politologii. W jej ramach opublikowane zostały informacje na temat wszelkich przejawów działalności naukowej jednostki (uroczystości, habilitacje, doktoraty, nagrody, granty, konferencje, opublikowane książki pracowników).

Dokonując całościowej oceny pisma, należy przede wszystkim podkreślić wysoki poziom merytoryczny jego zawartości gwarantowany przez recenzowany charakter pisma oraz „opiekę” Rady Programowej. W ramach organu, o którym mowa zasiadają m.in.: Jerzy Adamowski (Uniwersytet Warszawski) Andrzej Antoszewski (Uniwersytet Wrocławski), Teresa Łoś-Nowak (Uniwersytet Wrocławski), Maria de Monserrat Llairó (University of Buenos Aires) Marek Pietraś (UMCS), czy też Bogdan Szlachta (Uniwersytet Jagielloński). Jak łatwo zauważyć, Rada posiada nie tylko charakter ogólnopolski, ale nawet międzynarodowy, co podnosi tylko rangę pisma.

Niemniej jednak, zwrócić należy uwagę na czynnik, który wpływa na lekturę pisma. Wydaje się bowiem, iż pismo stałoby się czytelniejsze, jeżeli teksty w nim publikowane byłyby grupowane w ramach spójnych tematycznie działów. Zabieg taki pozwoliłby na uatrakcyjnienie pisma zarówno dla ewentualnych przyszłych autorów, jak i Czytelników.

Proponowana modyfikacja jest o tyle istotna, iż pismo na drodze swojego rozwoju staje się popularne wśród autorów „zewnętrznych” do UMCS. Co prawda liczba autorów spoza Lublina w ramach recen-

zowanych numerów była skromna jednak z pewnością nastąpi jej wzrost.

Reasumując sekcja politologiczna pisma „Annales UMCS” stanowi poważną propozycję na rynku polskich pism naukowych w dziedzinie nauk o polityce. Solidne zaplecze, jakie zapewnia Wydział Politologii UMCS wraz z prężnym środowiskiem naukowym pozwalają sądzić, iż pismo w dalszym ciągu będzie się rozwijać. Już teraz jednak gwarantuje atrakcyjność rozważań zamieszczanych na łamach pisma.

■ Arkadiusz Lewandowski

Mark Blacksell, *Geografia polityczna*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 2008, ss. 212.

W 2008 r. ukazało się kilka ciekawych pozycji książkowych z zakresu geografii politycznej. Większość z nich ma charakter podręczników akademickich i choćby z tego względu powinny one zostać poddane ocenie, szczególnie pod kątem swej użyteczności w pracy dydaktycznej.

Autorem prezentowanej w tym miejscu książki jest zmarły w 2008 r. angielski badacz związany z uniwersytetem w Plymouth Mark Blacksell. Wydana przez PWN książka jest tłumaczeniem pracy zatytułowanej *A Companion to Political Geography* wydanej w 2005 r. przez wydawnictwo Routledge w ramach serii Routledge Contemporary Human Geography Series. Książka składa się z rozdziału wprowadzającego, kolejnych jedenastu rozdziałów ujętych w trzech częściach oraz podsu-

mowania. Praca ta, jak we wstępie wskazuje sam autor, należy do opracowań na poziomie podstawowym i „syntetyczne spojrzenie na tak szeroką i zróżnicowaną dyscyplinę akademicką, jak jest obecnie geografia polityczna”; jej celem jest zaś „zaprezentowanie współczesnego spojrzenia na geografii polityczną”.

Podręcznik rozpoczynają rozważania dotyczące tego, czym jest geografia i jakie jest jej miejsce pośród innych dziedzin nauki. Dla Blacksell’a zatem geografia polityczna to „w najszerszym rozumieniu tego pojęcia, akademicka analiza wszystkich tych różnorodnych konfliktów, dotyczących środków i bogactw, a także analizą sposobów ich rozwiązywania” (s. 15), której początki związane są z rozważaniami sir Halforda Mackindera (s. 13). Według oceny autora jest to „dyscyplina dynamiczna”, będąca „na wiele różnych sposobów – odbiciem czasów, w których powstawały jej teorie” (s. 18).

W części pierwszej pracy, zatytułowanej „Procesy i systemy” w rozdziale pt. „Ludzka terytorialność, mapy i podział przestrzeni” autor podjął się prezentacji podstawowych według niego idei i założeń, które ukształtowały geografii polityczną. Wskazuje przede wszystkim, na kluczową w swej ocenie, koncepcję ludzkiej terytorialności, rozumianej jako „strategia wykorzystywana w celu sprawowania władzy nad określoną przestrzenią i jej zawartością” (s. 30). Dodatkowo podjęta i ciekawie rozwinięta problematyka wiarygodności odwzorowania przestrzeni pozwala autorowi na wniosek,

iż mapy z natury są polityczne i muszą siłą rzeczy zniekształcać rzeczywistość. W trzecim rozdziale pt. „Idea państwa” przedstawione zostały zagadnienia ewolucji instytucji państwa w kontekście takich zjawisk, jak kapitalizm, uprzemysłowienie czy nacjonalizm. Dokonano w nim również klasyfikacji państw ze względu na sposób sprawowania rządów, wyodrębniając w następującej kolejności: monarchie, kolonialne terytoria zależne oraz republiki. Następny rozdział zatytułowany „Jak działa państwo: różnice między systemami państwowymi” poświęcony jest kwestiom wewnętrznych mechanizmów, działań i organizacji państwa. Jak stwierdza autor, złożoność współczesnego społeczeństwa i skala aktywności państwa pozwala wyodrębnić podsystemy aparatu państwowego odpowiedzialne za wielorakie funkcje władzy publicznej, które można sprowadzić do czterech typów funkcji: zgody społecznej, produkcyjnej, integracyjnej oraz wykonawczej.

W rozdziale piątym Mark Blacksell podjął, jakże ważną współcześnie, problematykę: (a) wpływu na procesy polityczne wielorakich różnic społecznych (językowych, etnicznych, kulturowych czy religijnych) i (b) przestrzennych konsekwencji mniej lub bardziej udanych sposobów radzenia sobie z tymi różnicami. Wskazując między innymi na nacjonalizm (występujący w różnych wersjach, np. państwowy, antykolonialny, etniczny czy religijny), autor formułuje tezę, iż „wciąż na nowo wybuchające wojny i inne zbrojne konflikty są dowodem na ograniczoną możliwość roz-

wiązywania w cywilizowany sposób problemów wynikających z różnic” (s. 89). Kolejny, szósty rozdział, to rozważania dotyczące problematyki funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego, grup nacisku i partii politycznych. Omówiona w nim jest koncepcja enwironmentalizmu oraz kwestia ruchów i organizacji ochotniczych (tj. opartych na wolontariacie) oraz problematyka funkcjonowania partii na poziomie państwowym, subpaństwowym (partie regionalne) oraz ponadpaństwowym (Unii Europejska). Ostatni w części pierwszej podręcznika rozdział poświęcony jest geografii wyborczej, a precyzyjniej ujmując, historii demokratycznych wyborów i postępów w rozprzestrzenianiu praw wyborczych od początku XIX w. w różnych częściach świata. Obok tych rozważań znalazło się miejsce na wyjaśnienie pojęcia gerrymanderingu oraz w jaki sposób wybory można uznać za wskaźnik zmian zachodzących w społeczeństwie. Przedstawiona w nim jest też mapa wyborcza Wielkiej Brytanii.

Część druga omawianej książki, składająca się z trzech kolejnych rozdziałów, zatytułowana jest „Ideologia i wizje geopolityczne”. W rozdziale ósmym pt. „Procesy podziału na świecie” autor, odwołując się do zaczerpniętych z historii przykładów, przybliży koncepcję imperializmu. Zaznacza jednocześnie miejsce i rolę geografii w kontekście rozwoju koncepcji determinizmu środowiskowego i darwinizmu społecznego. Autor przedstawia tu zarówno poglądy sir Halforda Mackindera, jak i alternatywne wizje geopolityczne, np.: Mahana,

Spykmana czy Cohena. Przybliżone też są postaci i dorobek F. Ratzla i (mniej znanego z polskiej literatury) F.J. Turnera. Rozdział uzupełniają rozważania na temat geopolityki i granic oraz przedstawienie krytycznych podejść wobec geopolityki, którą sam Blacksell uznaje za „gałąź geografii politycznej wychodząca z założenia, że zrozumienie dynamiki procesów zachodzących w przestrzeni – na określonym terytorium – pozwala zrozumieć także relacje międzynarodowe” (s. 125).

W rozdziale dziewiątym autor stara się z kolei przybliżyć praktyczną stronę geopolityki czy też wpływu geopolityki (praktycznej) na działania polityczne, a szczególnie wyjaśnić, jak polityki zagraniczne prowadzone przez niektóre państwa w XIX i XX w., przyczyniły się do tworzenia porządku światowego. Rozdział dziesiąty zatytułowany „Aneksja oceanów” jest krótkim (zaledwie dziewięciostronicowym) przeglądem problematyki miejsca przestrzeni morskiej i oceanicznej w obrębie geografii politycznej. Omówione są tu zarówno Konwencje Narodów Zjednoczonych w sprawie prawa morza, jak i Wspólna Polityka Rybołówstwa UE.

Na ostatnią część recenzowanej pracy, zatytułowaną „Ponad państwem” składają się dwa rozdziały podejmujące kwestie procesów i zjawisk w „kurczącym się” świecie. W rozdziale jedenastym pt. „Globalizacja i teoria systemu światowego” w dużym skrócie omówione są zagadnienia internacjonalizacji wybranych aspektów życia ludzkiego, koncepcja globalizacji, dewe-

lopmentalizm oraz analiza systemu światowego I. Wallersteina. Rozdział dwunasty pt. „Rząd światowy a współczesne państwo” poświęcony został natomiast zagadnieniom organizacji i funkcjonowania ONZ, szczególnie w kontekście powstania i rozwoju systemu antarktycznego oraz zarządzania globalnym rynkiem (WTO). Uzupełniają go informacje dotyczące regionalnych inicjatyw integracyjnych oraz kwestii ochrony praw człowieka.

W rozdziale trzynastym, stanowiącym podsumowanie całej pracy, autor wskazuje, iż „geografia polityczna niewątpliwie wskazuje często wypaczony obraz świata” (s. 187), zaś „jednym z najbardziej zaskakujących jej odkryć w ostatnich czasach jest ponowne dostrzeżenie państw jako podstawowych elementów porządku politycznego” (s. 189).

Przedstawiwszy konstrukcję oraz zarys treści podręcznika *Geografia polityczna* warto dokonać jego ogólnej oceny. Na pierwszy plan nasuwają się dwie uwagi. Po pierwsze, podejście autora do tego, czym jest geografia polityczna i jak ewoluowała jako dziedzina wiedzy, odbiega od koncepcji znanych z dotychczasowych polskich opracowań. W tym kontekście wręcz razi swoistą dowolnością i brakiem próby krytycznego choćby omówienia tego zagadnienia. Bez wątpienia interdyscyplinarny charakter geografii politycznej stanowi wyzwanie dla wielu badaczy (jak też i studentów), jednak nie można przejść obojętnie wobec pominięcia w podręczniku metodologicznej strony zagadnienia.

Druga uwaga odnosi się do dość specyficznego waloru recenzowanego podręcznika, a mianowicie jego, pojawiającego się w wielu miejscach, „zakorzenienia w brytyjskości”, manifestującego się choćby pochwałą „przydomowych ogródków, z których słyną Anglicy” (s. 30). Oczywiście autor, kierując swą pracą do odbiorcy studiującego na uczelniach w Wielkiej Brytanii słusznie przedstawia różne zagadnienia, odwołując się do dobrze znanych mu przykładów, jednak w kontekście polskiego odbiorcy, walor edukacyjny nie jest aż tak duży, a momentami wręcz zatracony.

Dość dyskusyjną cechą konstrukcji podręcznika jest też dołączenie do każdego rozdziału zestawu kluczowych tematów (będących raczej streszczeniem rozdziału) oraz zalecanej (?) literatury, która ma pozwolić czytelnikowi na dalsze zgłębianie przedstawionego tematu. Można się obawiać, iż lektura książki dla części studentów ograniczy się do tylko tych części, a z odwołań do literatury wyłącznie anglojęzycznej nie skorzysta zbyt wielu jej odbiorców.

Podsumowując: dobrze, iż taki podręcznik się ukazał, gdyż stanowi on interesujące uzupełnienie dostępnych akademickich opracowań z zakresu geografii politycznej na poziomie podstawowym. Szkoda, iż autor nie będzie miał już okazji dostosować go na potrzeby ewentualnych kolejnych wydań w naszym kraju.

■ *Michał Łuszczuk*